

Олег ЛЕВІН[©]
кандидат
історичних наук,
доцент
(Дніпропетровський державний
університет
внутрішніх справ,
м. Дніпро, Україна)

Олег ПОПЛАВСЬКИЙ[©]
кандидат
історичних наук,
доцент
(Університет
митної справи
та фінансів,
м. Дніпро, Україна)

СПЕЦИФІКА ДЕМОКРАТИЧНОГО ТРАНЗИТУ В НОВОСТВОРЕНИХ КРАЇНАХ БАЛТІЇ ПІСЛЯ РОЗПАДУ СРСР

У статті розглянуто проблеми трансформації політичних систем Латвії, Литви та Естонії в умовах незалежності. Досліджено особливості «єдиного політичного простору» країн Балтії, який сформувався після розпаду СРСР.

Особливістю успішного реформування політичних систем країн Балтії стала масова підтримка демократичних перетворень різними верствами населення. Зважаючи на специфічні особливості національного складу в кожній прибалтійській країні, особливо кількість російськомовного населення та його вплив на прийняття політичних рішень, кожна з них обирала свій шлях певних трансформацій.

Ключові слова: Латвія, Литва, Естонія, демократія, трансформація.

Постановка проблеми. Питання демократичних перетворень на теренах колишнього СРСР вже багато років залишається актуальною темою сучасної політичної науки. В межах пострадянського простору відбувається досить специфічний політичний процес, центральним питанням якого є трансформаційні перетворення, які включають демократизацію політичної системи кожної країни. Однією з головних особливостей цього процесу є тоталітарне минуле держав, створених після розпаду СРСР як стартова позиція трансформаційних процесів. Актуальність вибраної теми зумовлена необхідністю осмислення суперечливих суспільно-політичних перетворень, які відбуваються у Латвії, Литві та Естонії після розпаду СРСР та набуття ними незалежності.

Аналіз публікацій, в яких започатковано вирішення цієї проблеми. Наприкінці 1980-х – початку 1990-х рр. XX ст. на євразійському континенті відбулись докорінні зміни, пов'язані з розпадом СРСР. На його теренах утворилися нові суверенні держави, які проголосили курс на демократизацію та побудову ринкової економіки. Кардинальні політичні та економічні перетворення на пострадянському просторі спричинили закономірний інтерес дослідників до змісту і характеру демократичних трансформацій як загалом, так і в кожній країні зокрема.

Після краху низки комуністичних режимів з'являється багато транзитологічних концепцій, адаптованих до дослідження системних поставторитарних трансформацій кінця XX ст., авторами яких були А. Пшеворський, З. Бжезинський, Г. О'Доннелл, Ф. Шміттер, Х. Лінц, А. Степан, Л. Даймонд. Серед досліджень посткомуністичних трансформаційних процесів, зокрема і в країнах Балтії, можна виділити праці західних науковців Г. Соренсена, С. Уайта, П. Льюїса, Р. Роуза, Б. Парота, Р. Грея, Л. Холмс, вітчизняних дослідників Т. Алексєєвої, С. Бистрицького, О. Дергачова, В. Полохала та ін. [1–6].

Мета статті полягає у дослідженні процесу демократизації та особливостей його розвитку в країнах Балтії.

Виклад основного матеріалу. Прибалтійські республіки Латвія, Литва та Естонія були останніми, хто ввійшов до складу СРСР, та першими, хто встав на шлях демократичних перетворень на пострадянському просторі. Впродовж п'ятдесяти років

© О. Левін, 2022
ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0003-3501-3509>
docentagro55@gmail.com

© О. Поплавський, 2022
ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0002-9023-9992>
poplavich@i.ua

радянської окупації вони завжди ментально відчували себе частиною саме західної цивілізації, тому вони фактично очолили боротьбу за розвалення СРСР. Крім того, на відміну від набагато більших і багатших радянських республік, країни Балтії фактично не зазнали таких руйнівних наслідків внаслідок переходу до незалежності.

На першому етапі демократичного транзиту трансформації в цих країнах починались з невдоволення суспільств старими порядками, що супроводжувалось або розколами в правлячих комуністичних партіях та/або оформленням дієвої опозиції. За основу суспільно-політичного ладу всі три країни обрали західноєвропейську модель із розвиненим парламентаризмом правами людини, політичним плюралізмом, ринковою економікою. Відразу після здобуття незалежності країни Балтії чітко визначили свої головні цілі – побудову демократичних держав, інтеграція в Європейські структури, забезпечення своєї безпеки в межах НАТО. У 1991 р. Латвія, Литва та Естонія стали членами Союзу балтійських народів. У 1995 р. вони стали асоційованими членами ЄС, а з травня 2004 р. – повноправними членами спільноти. Цього ж року країни Балтії стали членами НАТО. Це стало можливим як за діяльної зовнішньої підтримки країн Заходом, так і за умовами наявного в кожній із балтійських країн високого політичного і суспільного консенсусу з цих важливих питань.

Фактично наприкінці 1980-х – початку 1990-х рр. ці країни об'єднали свої зусилля, створивши єдиний політичний простір. Основою такого об'єднання стали спільність геополітичних інтересів, пов'язаних зі вступом у ЄС і НАТО, максимальне відокремлення від будь-яких політичних, економічних, військових союзів з державами колишнього СРСР, тотожність політичних систем, стандартизованість правових інститутів у європейському середовищі. У всіх трьох країнах були прийняті конституції, які проголосили про те, що фундаментальними засадами державності країн є традиційні для європейських країн цінності – суверенітет народу, незалежність держави, політичний плюралізм, вільне функціонування політичних партій, широке самоврядування, недоторканість особи, її свободи, приватного життя, власності та ін. В кожній країні почалась формуватися нова політична система, складовими якої стали багатопартійність, домінування інтересів середнього класу у формуванні економічної політики, домінування європейських цінностей та принципів європейського права відносно національних правових систем. Особливістю успішного реформування політичних систем країн Балтії стала масова підтримка демократичних перетворень різними верствами населення.

Зважаючи на специфічні особливості національного складу в кожній прибалтійській країні, особливо кількість російськомовного населення та його вплив на прийняття політичних рішень, кожна з них обирала свій шлях певних трансформацій. Зокрема, в Литві, де кількість етнічних литовців становила 87 % всього населення, був прийнятий так званий «нульовий варіант громадянства». Воно було надано всім, хто проживав на її території на момент розпаду СРСР. Колишня комуністична партія республіки під впливом політичних реформ була трансформована у соціал-демократичну силу, яка виявилась здатною перемагати у боротьбі за електорат і поступатися владою. Також характерною особливістю литовського демократичного транзиту став люстраційний процес, активне реформування місцевого самоврядування.

Основною проблемою Латвії та Естонії, в яких, на відміну від Литви, практично половина населення була російськомовною, став неінклюзивний характер надання громадянства країни. Велика частина російськомовного населення, що проживала на території цих країн, взагалі не отримала громадянства, а отже, і політичних прав (а уряд Естонії взагалі запровадив два варіанти паспортів – «сині» та «сірі», відповідно для різних категорій мешканців). Внаслідок цього формування законодавчого та політичного полів відбулося без участі російськомовної більшості, викликала дискримінацію за національною ознакою. Приймаючи законодавчі акти про громадянство, парламенти Латвії та Естонії забезпечили формування консолідованого електорату з більш-менш подібним баченням власної державності. Також фактично завдяки законодавству відбувся відбір електорату, який у майбутньому забезпечив рекрутування латвійської та естонської еліти та її консолідацію. Завдяки прийняттю законодавчих рішень щодо декомунізації в цих країнах була забезпечена ротація політичної еліти та можливість проведення демократичних виборів. Колишні комуністичні партії або були трансформовані у соціал-демократичні, або ж взагалі були усунені від політичної боротьби. Загалом досвід країн Балтії яскраво демонструє, що однією з умов успішної консолідації демократії пострадянських країнах є успішна трансформація наступників комуністичних партій у

системну національну силу, включену у загальнополітичний консенсус щодо шляхів розвитку країни.

Нормативною основою політичних трансформацій в колишніх республіках стало прийняття конституцій новостворених країн. Це були новітні, європейські за змістом конституції (окрім Латвії, в якій поетапно модернізувались окремі положення Конституції 1922 р.). Спираючись на масову підтримку демократичних перетворень з боку різних верств населення, у суспільствах країн сформувалась правосвідомість соціальної згоди, яка саме й була рушійною силою трансформаційних політичних процесів. Крім того, вже на початку 1990-х років минулого сторіччя у прибалтійських країнах сформувався полікратичний тип форми держави, головними ознаками якого були «м'який» поділ державної влади, домінування інтересів середнього класу у розробці моделей політичної та економічної систем, багатопартійність, ефективні механізми захисту прав і свобод людини.

Важливою особливістю трансформації виборчих систем у пострадянських країнах Балтії можна цілком слушно віднести швидкий перехід до пропорційної (Латвія, Естонія) або змішаної системи (Литва) із дотриманням відповідних міжнародних виборчих стандартів. При цьому кожна країна обирала власну модель зміни виборчої системи. Тож, обравши парламентську форму правління, Естонія закономірно надала перевагу пропорційній системі виборів до парламенту з багатомандатними округами. Кандидати в депутати висувалися виключно партіями або виборцями, а компенсаційні мандати розподілялися між партіями. Крім того, в Естонії був створений національний реєстр виборців та запровадження карток виборців, що теж зменшувало ймовірність порушень під час виборів. Для контролю за ходом виборів в країні був також створений Національний виборчий комітет, який забезпечує та організовує інструктажі для членів виборчих органів. Зробивши певні кроки на шляху вирішення проблеми громадянства, досягнувши володіння державною мовою на належному рівні всіма громадянами, Естонія не ставить володіння мовою перепорою для набуття активного виборчого права [7].

Також як і в Естонії, у Латвії теж використовується пропорційна система виборів до Сейму. Особливі вимоги латвійське законодавство висуває до пасивного виборчого права. Згідно з чинним законодавством усі кандидати в депутати повинні відмежуватися від радянського минулого і, якщо вони раніше співпрацювали зі службами безпеки, розвідки або контррозвідки СРСР, Латвійської РСР або іноземної країни, після 13 січня 1991 року були активними членами КПРС (КП Латвії), міжнародного фронту робітників Латвійської РСР, Об'єднаної ради робочих організацій, Організації ветеранів війни та праці, Вселатвійського комітету порятунку або його регіональних організацій, вони не можуть бути внесені до списків кандидатів. Кожний кандидат в депутати повинен володіти латвійською мовою на III (найвищому) рівні.

Лідером демократичних перетворень в країнах Балтії завжди була Литва. В цій країні пішли значно далі шляхом демократизації виборчого процесу. Тут виборче законодавство характеризується «зрілістю» та демократичністю і найбільше відповідає міжнародним стандартам гласності та прозорості. Особливо це стосується фінансування виборчих кампаній [8]. Крім того, у Литві ставляться максимально високі перепони використанню адміністративного ресурсу шляхом заборони передвиборної агітації з використанням службового становища, забезпечення діяльності спостерігачів та протистояння поширенню компромату на учасників виборчих перегонів. Далі, у 2000 р. до законодавства внесено доповнення щодо проведення агітації по литовському радіо та на телебаченні виключно у формі дискусії, що примусило партії самостійно вести дебати або зі суперниками по виборчих перегонах, або з ведучими програм. Закон забороняє Національному радіо та телебаченню вести передачі передвиборної агітації, крім передач, спеціально визначених спільно з Головною виборчою комісією для ведення виборчої агітації, протягом однієї години на радіо і однієї години – на телебаченні. Громадськість та державні органи прагнуть не допустити до зайняття посад Президента та парламентаріїв осіб, які проходять дійсну військову або альтернативну службу в органах національної безпеки, оборони, поліції й внутрішніх служб тощо, які за 65 днів до виборів не вийшли в запас.

Важливим напрямом демократичних перетворень в країнах Балтії стала реформа системи місцевого самоврядування. З кінця 1990-х років уряди Латвії та Естонії почали розробляти плани територіальних реформ, які передбачають детальний аналіз потенціалу муніципалітетів, а також підготовку і реалізацію проектів по їх збільшенню. Зниженню

інтенсивності можливих конфліктів, до яких неминуче призведуть такі трансформації, повинні сприяти залучення населення до процесу ухвалення рішень з питань зміни кордонів муніципальних утворень, тривалості і поступового характеру реформ, надання муніципалітетам права самостійно визначати їх темпи [9].

Доволі цікаво виглядають показники демократичних перетворень в країнах Балтії, особливо порівняно з колишніми радянськими республіками. Як відомо, безпосереднім інструментом вимірювання певних аспектів політичних систем є індексування, що дає змогу орієнтуватися у динамічному розвитку різних пострадянських країн, ідентифікувавши їхні типи [10]. За методологією програми Freedom in the World ступінь лібералізації країн характеризується поняттями «невільні», «частково вільні» та «вільні». Якщо до розпаду СРСР жодна з його республік не була вільною, то на сьогодні ми маємо таку картину на пострадянському просторі (рис. 1).

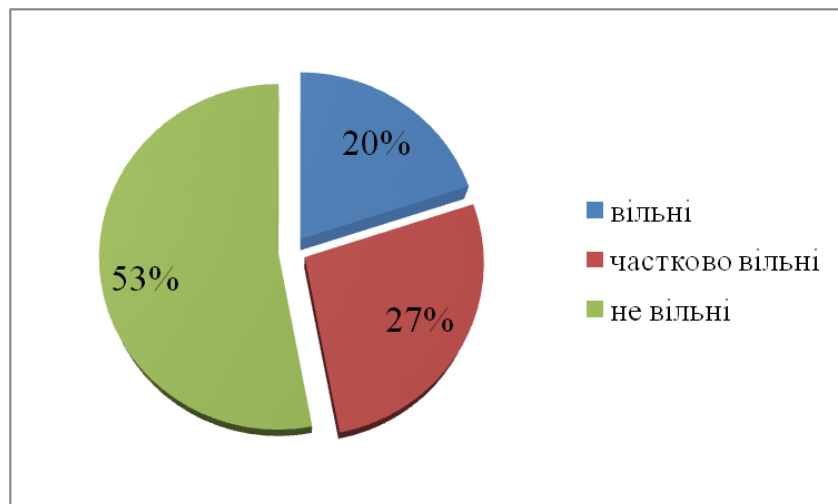

Рис. 1. Типологія країн пострадянського простору відповідно до результатів індексу Freedom in the World, 2021 р.

За даними індексу Freedom in the World за 2020 р., до вільних країн відійшли саме Естонія, Латвія та Литва, до частково вільних у рейтингу – Молдова, Грузія, Україна та Вірменія, а до невольних – одразу вісім країн, а саме: Киргизстан, Казахстан, Росія, Узбекистан, Білорусь, Азербайджан, Таджикистан та Туркменістан [11].

Одним з головних критеріїв дослідження пострадянських трансформацій у програмі Nation in Transit є консолідація політичних режимів. Згідно з методологією цієї програми усі політичні режими поділяють на п'ять типів – «консолідовані демократії», «напівконсолідовані демократії», «перехідні врядування» або «гібридні режими», «напівконсолідовані авторитарні режими» та «консолідовані авторитарні режими». Цей рейтинг доволі повно характеризує ступінь демократичних перетворень досліджуваних країн, тому що типологізація країн, яку пропонує програма Nation in Transit, є значно ширшою, ніж у проєкті Freedom in the World. Дані моніторингу Nation in Transit за 2020 р. стосовно країн Балтії виглядають таким чином.

Аналіз демократичних показників яскраво свідчить, що за останній рік найвищий рівень демократичного розвитку спостерігається знову ж таки в Естонії (6,07). Високі показники демонструють також Латвія (5,79) та Литва (5,64). Це свідчить про доволі стабільний розвиток цих країн, тож можна стверджувати, що вони ще дуже довго утримуватимуть провідні позиції в рейтингу. Якщо порівнювати ці показники з іншими колишніми радянськими республіками, то треба сказати, що в моніторингу Nation in Transit до категорій «напівконсолідовані демократії» не потрапила жодна країна. Якщо в проміжній категорії індекс Freedom in the World зарахував до «частково вільних» чотири країни, то країнами перехідного врядування або «гібридними режимами» індекс Nation in Transit визначив Україну (3,39), Грузію (3,25) та Молдову (3,11). Більшу половину (60 %) таблиці складають різні авторитарні режими – Вірменія (3,0), Азербайджан (2,38), Киргизстан (1,96), Росія (1,39), Білорусь (1,39), Казахстан (1,32), Таджикистан (1,18), Узбекистан (1,14) та Туркменістан (1,0) [12].

Відносно найменш чисельним типом зміни статусу на пострадянському просторі є перехід від демократії до гібридного режиму. Естонія та Латвія у 1991–1992 рр. здійснили цей перехід в мінімальний строк в один і два роки відповідно. Цей перехід був пов'язаний з проблемою «негромадян» цих країн. Другий тип трансформації – перехід від гібридного режиму до демократії – повернув Естонію та Латвію до консолідованої демократії.

Ще одним важливим показником суспільно-політичних перетворень є Індекс демократії. Автори індексу (The Economist Intelligence Unit) оцінюють стан демократії у тій чи іншій країні за п'ятьма показниками – виборчий процес та плюралізм в країні, дієвість політичної влади, залученість громадян у політичне життя, наявність політичної культури, дотримання громадянських прав. За цими показниками країни, як ми вже казали, поділяють на «повні демократії», «часткові демократії», «гібридні/змішані режими» та «авторитарні режими». Показник індексу демократії визначається на основі відповідей на 60 питань, кожне з яких має два або три варіанти відповіді. Більшість відповідей дають так звані «експерти з оцінювання» демократії; у доповіді не вказується, якого роду фахівці, ні їх кількість, ні те, чи експерти є співробітниками Economist Intelligence Unit, чи вони є незалежними науковцями. Дані моніторингу Індексу демократії в пострадянських країнах за підсумками 2020 р., які були опубліковані у лютому 2021 р., унаочнили такі результати (табл.1) [13].

Таблиця 1

Значення індексу демократії за 2020 р.

Показники Країни	Режим	Місце у світі	Виборчий процес і плюралізм	Функціонування уряду	Участь в політичному процесі	Політична культура	Громадянські права	Індекс
Естонія	Недосконала демократія	27	9,58	7,50	7,78	6,88	8,24	7,84
Латвія	Недосконала демократія	38	9,58	6,07	6,67	5,63	8,24	7,24
Литва	Недосконала демократія	42	9,58	6,07	5,56	5,63	8,82	7,13

Як ми бачимо, у всіх трьох рейтингах колишні радянські республіки Прибалтики – Естонія, Латвія та Литва – визначені як «вільні», як «консолідовані демократії» або «недосконалі демократії». Це доводить, що демократичний транзит у всіх цих країнах успішно завершено.

Висновки. Отже, результативність демократичного транзиту у Латвії, Литві та Естонії, а також синхронність їх інтеграції у Європейський Союз дає підстави наголосити на створенні єдиного прибалтійського політичного простору на теренах колишнього СРСР. Особливостями такого простору є спільність геополітичних цілей та інтересів, тотожність політичних систем, стандартизованість правових інститутів у європейському середовищі. Порівняно з іншими республіками колишнього Радянського Союзу, Латвія, Литва та Естонія швидше і більшою мірою інтегрувались у світові, і зокрема, європейські структури. Наприкінці 1990-х рр. Литва, а слідом за нею Латвія і Естонія досягли вищого рівня демократизації не лише в системі владних відносин, але й в інших царинах суспільного розвитку. Всі три країни підтримують свободу преси і ЗМІ, активну розбудову засад громадянського суспільства, мають порівняно високі показники у сфері захисту прав людини, в основному приватизовану і прогресуючу ринкову економіку, зберігають міцні зв'язки із Заходом.

Список використаних джерел

1. Пшеворський А. Переходи до демократії: лібералізація і демократизація. *Демократія: антологія* / упоряд. О. Проценко. Київ : Смолоскип, 2005. С. 605–649.
2. Бжезинський З. Выбор. Глобальное господство или глобальное лидерство. Москва : Международные отношения, 2004. 288 с.
3. O'Donnell G. Transition from Authoritarian Rule. *Tentative Conclusions about Uncertain*

Democracies. Baltimore ; London : Johns Hopkins University Press, 1986. 96 p.

4. Шмиттер Ф. Размышления о гражданском обществе и консолидации демократии. *Политические исследования*. 1996. № 5. С. 28–52.

5. Linz J., Stepan A. Problems of Democratic Transitions and Consolidation: Southern Europe, South America and post-Communist Europe. Baltimore, 1996. P. 8–28.

6. Diamond L. Developing Democracy: Toward Consolidation. Baltimore : The Johns Hopkins University Press, 1999. 218 p.

7. Мазіна А. Особливості демократичного процесу в країнах Балтії. *Сучасна українська політика. Політики і політологи про неї*. 2009. Вип. 16. С. 387–393.

8. Збірник виборчих законів країн Центральної та Східної Європи. Вашингтон : Міжнародна фундація виборчих систем (IFES), 2002. 535 с.

9. Скриль С. А. Трансформація політичних систем Латвії, Литви та Естонії в умовах інтеграції в європейське співтовариство. *Актуальні проблеми політики*. 2015. Вип. 54. С. 146–152.

10. Криворучко О. І. Індекси суспільно-політичних перетворень на пострадянському просторі: порівняльний аналіз. *Магістеріум. Політичні студії*. 2014. Вип. 58. С. 77–81.

11. Freedom in the World 2021. URL: http://www.freedomhouse.org/sites/default/files/FIW%202021%20Booklet%20-%20for%20Web_1.pdf p.32.

12. Nations in Transit 2020. URL: <http://www.freedomhouse.org/report/nations-transit/nations-transit-2020>.

13. Індекс демократії 2020. URL: <https://www.eiu.com/n/campaigns/democracy-index-2020/>.

Надійшла до редакції 07.02.2022

References

1. Pshevors'kyu, A. (2005) Perekhody do demokratiyi: liberalizatsiya i demokratyzatsiya [Transition to democracy: liberalization and democratization]. *Demokratiya: antolohiya / uporyad*. O. Protsenko. Kyiv : Smoloskyp, pp. 605–649. [in Ukr].

2. Bzhezinskiy Z. (2004) Vybor. Globalnoye gospodstvo ili globalnoye liderstvo [Choice. Global domination or global leadership]. Moscow : Mezhdunarodnyye otnosheniya, 288 p. [in Russ].

3. O'Donnell, G. (1986) Transition from Authoritarian Rule. Tentative Conclusions about Uncertain Democracies. Baltimore ; London : Johns Hopkins University Press, 96 p.

4. Shmitter, F. (1996) Razmyshleniya o grazhdanskom obshchestve i konsolidatsii demokrati [Reflections on civil society and the consolidation of democracy]. *Politieskiye issledovaniya*. № 5, pp. 28–52. [in Russ].

5. Linz, J., Stepan, A. (1996P) Problems of Democratic Transitions and Consolidation: Southern Europe, South America and post-Communist Europe. Baltimore, pp. 8–28.

6. Diamond, L. (1999) Developing Democracy: Toward Consolidation. Baltimore : The Johns Hopkins University Press, 218 p.

7. Mazina, A. (2009) Osoblyvosti demokratychnoho protsesu v krayinakh Baltiyyi [Features of the democratic process in the Baltic countries]. *Suchasna ukraiyins'ka polityka. Polityky i politylohy pro neyi*. Issue 16, pp. 387–393. [in Ukr].

8. Zbirnyk vyborchykh zakoniv krayin Tsentral'noyi ta Skhidnoyi Yevropy [Collection of election laws of the regions of Central and Northern Europe]. Washington : Mizhnarodna fundatsiya vyborchykh system (IFES), 2002. 535 p. [in Ukr].

9. Skril', S. A. (2015) Transformatsiya politychnykh system Latviyi, Lytvy ta Estoniyyi v umovakh intehratsiyi v yevropeys'ke spivtovarystvo [Transformation of the political systems of Latvia, Lithuania and Estonia in terms of integration into the European community]. *Aktual'ni problemy polityky*. Issue. 54, pp. 146–152. [in Ukr].

10. Kryvoruchko, O. I. (2014) Indeksy suspil'no-politychnykh peretvoren' na postradyans'komu prostori: porivnyal'nyy analiz [Index of social-political changes in the Post-soviet Space: comparative analysis]. *Magisterium. Politychni studiyi*. Issue 58, pp. 77–81. [in Ukr].

11. Freedom in the World 2021. URL: http://www.freedomhouse.org/sites/default/files/FIW%202021%20Booklet%20-%20for%20Web_1.pdf p.32.

12. Nations in Transit 2020. URL: <http://www.freedomhouse.org/report/nations-transit/nations-transit-2020>.

13. Індекс демократії 2020 [Democracy Index 2020]. URL : <https://www.eiu.com/n/campaigns/democracy-index-2020/>. [in Ukr].

ABSTRACT

Oleh Levin, Oleh Poplavskyy. Specifics of democratic transit in the newly created Baltic countries after the the USSR's collapse. The article describes in difficulties in transformation of political systems in Lithuania, Latvia and Estonia in conditions of independence. Certain features of the single political region of Baltic states are being explored, which was created after the breakup of the Soviet Union.

A feature of the successful reform of the political systems of the Baltic States was the mass support for democratic change by various segments of the population. Given the specific features of the ethnic composition of each Baltic country, especially the number of Russian-speaking population and its influence on political decision-making, each of them chose its own path of certain transformations.

In Lithuania, where the number of ethnic Lithuanians was 87% of the total population, the so-called "zero citizenship option" was adopted. It was given to all who lived on its territory at the time of the collapse of the USSR.

In Latvia and Estonia, in contrast to Lithuania, almost half of the population was Russian-speaking, and the non-inclusive nature of citizenship became non-inclusive. Most of the Russian-speaking population living in these countries did not receive citizenship at all, and therefore no political rights (and the Estonian government generally introduced two versions of passports - "blue" and "gray", respectively, for different categories of residents). As a result, the formation of the legislative and political fields took place without the participation of the Russian-speaking majority, causing discrimination on the basis of nationality. By adopting citizenship legislation, the Latvian and Estonian parliaments ensured the formation of a consolidated electorate with a more or less similar vision of their own statehood. Also, in fact, due to the legislation, the electorate was selected, which in the future ensured the recruitment of the Latvian and Estonian elites and its consolidation.

The effectiveness of democratic transit in Latvia, Lithuania and Estonia, as well as the synchronicity of their integration into the European Union led to the creation of a single Baltic political space in the former Soviet Union. The peculiarities of such a space are the common geopolitical goals and interests, the identity of political systems, the standardization of legal institutions in the European environment. Compared to other republics of the former Soviet Union, Latvia, Lithuania and Estonia have become more and more integrated into the world, and in particular, European structures.

Keywords: *Lithuania, Latvia, Estonia, democracy, transformation.*

УДК 342.727+351.751

DOI: 10.31733/2078-3566-2022-1-195-203

Андрій САМОТУГА®

кандидат юридичних наук, доцент
(Дніпропетровський державний університет
внутрішніх справ, м. Дніпро, Україна)

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ІНСТИТУЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

У сучасних умовах повномасштабної агресії РФ проти України інформаційна складова не втрачає свого значення, що покладає особливі повноваження на суб'єктів забезпечення інформаційної безпеки держави. За результатами аналізу положень Стратегії інформаційної безпеки України визначено функції та завдання її суб'єктів, визначено пріоритетні напрямки їх взаємодії, зокрема щодо здійснення проактивної зовнішньої інформаційної політики, спрямованої на нейтралізацію та запобігання загрозам суспільству й державі в інформаційній сфері, зокрема, та міжнародно-безпековій, взагалі

Ключові слова: *інформаційна політика, інформаційна безпека, суб'єкти, забезпечення.*

Постановка проблеми. Стрімкий розвиток засобів створення, пошуку, накопичення й передачі інформації, в т. ч. й дезінформації, спричинив низку проблем правового характеру, що передбачає захист інформаційних прав особи, суспільства і держави. Науково-практичний інтерес, що постійно зростає до такої комплексної галузі права й законодавства, як інформаційне право, має одним із своїх напрямків вивчення проблем інформаційної безпеки. Вона, зі свого боку, також є комплексним поняттям з точки зору її забезпечення – не лише технічними (програмно-телекомунікаційними), а також правовими (нормативними й організаційно-інституційними) засобами. Останніми роками в Україні створено ґрунтовну нормативну базу з питань інформації взагалі та

© А. Самотуга, 2021

ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0001-9802-0226>

samotuga@ua.fm